

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเสนอคดีแพ่งต่อศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศไทย ตามมาตรา 55 ได้บัญญัติให้มีการเสนอคดีต่อศาลได้ 2 กรณีเท่านั้นคือ

กรณีแรก ฟ้องเป็นคดีมีข้อพิพาท หมายถึง กรณีที่จะต้องมีการโต้แย้งสิทธิตามกฎหมาย และผู้ที่จะฟ้องคดีที่ข้อพิพาทได้นั้นศาลไทยตีความในเรื่องผู้เสียหายในคดีแพ่งว่าต้องมีความเสียหาย เกิดขึ้นจากการโต้แย้งนั้น มิใช่เพียงแต่มีการโต้แย้งสิทธิกันเพียงอย่างเดียว ถือว่ามีข้อพิพาท ผู้เสียหาย และความเสียหายที่เกิดจากการโต้แย้งนั้นมีอยู่ 2 ประการ คือ ถ้าเป็นคดีที่มีทุนทรัพย์ ความเสียหายนั้นต้องเสียหายจนสามารถเรียกร้องเป็นจำนวนทุนทรัพย์ได้ ไม่ว่าจะจากมูลสัญญาหรือ มูลละเมิดต้องสามารถเรียกค่าเสียหายเป็นจำนวนเงินแน่นอนได้ แต่คดีที่บังคับให้กระทำการ หรือคดีที่ไม่มีทุนทรัพย์ ก็หมายความว่า ต้องบังคับให้ปฏิบัติตามสัญญา หรือตามสิทธิ มีการบังคับ ให้ชำระหนี้ด้วยการกระทำ หรืองดเว้นการกระทำ

แต่การโต้แย้งสิทธิตามสัญญาว่ามีขอบเขตเพียงใด โดยยังไม่เรียกให้มีการชำระหนี้ ต่อกัน ศาลไทยตีความว่า ยังไม่เป็นการโต้แย้งสิทธิตามมาตรา 55 ดังนั้นถ้าหากมีการโต้แย้ง สิทธิเกี่ยวกับสิทธิที่ระบุไว้ตามสัญญา โดยยังไม่เรียกค่าเสียหาย หรือเรียกให้ปฏิบัติตามสัญญา คือ โต้แย้งกันในเรื่องตีความสัญญา ปัจจุบันยังไม่สามารถฟ้องเป็นคดีแพ่งต่อศาลได้

กรณีที่สอง ฟ้องเป็นคดีที่ไม่มีข้อพิพาท เป็นเรื่องที่มีบุคคลมีความจำเป็นจะต้องใช้สิทธิ ทางศาลซึ่งแนวบรรทัดฐานของศาลฎีกาวางหลักไว้ว่า การใช้สิทธิทางศาลนั้นต้องมีกฎหมายบัญญัติ ไว้ให้สิทธิในการร้องขอต่อศาลได้ โดยทำเป็นคำร้อง เป็นคดีที่ไม่มีข้อพิพาท ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็น

เรื่องของสภาพส่วนบุคคล เช่น ตั้งผู้จัดการมรดก ครอบครัวปรักษ์ เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงของสังคม ทำให้ประชาชนมีความจำเป็นที่จะต้องให้ศาลรับรองสิทธินอกเหนือจากที่บัญญัติไว้ในกฎหมายสารบัญญัติ และการแก้ไขในเรื่องสิทธิดังกล่าวนี้ให้สามารถร้องขอต่อศาลได้นั้น ยังไม่สามารถทำได้ เพราะการแก้ไขกฎหมายสารบัญญัติให้ทันต่อสภาพสังคมในปัจจุบันย่อมเป็นเรื่องที่กระทำได้ยาก

ด้วยเหตุที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 55 มีขอบเขตจำกัดตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น และเนื่องจากปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป การโต้แย้งสิทธิเฉพาะเรื่อง การโต้แย้งสิทธิตามสัญญา หรือตามกฎหมาย โดยยังมิได้เรียกให้มีการชำระหนี้ เริ่มมีมากขึ้น และส่งผลเสียหายเป็นอย่างมาก เพราะหากคู่สัญญา ตกเถียงกันในเรื่องสัญญา ก็อาจเป็นเหตุให้การปฏิบัติตามสัญญาของคู่กรณีติดขัดตั้งแต่ต้น เพราะทั้ง 2 ฝ่ายยังไม่มีข้อยุติในเรื่องที่ตกเถียง เนื่องจากไม่มีผู้ชี้ขาดสิทธิตามสัญญา ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อแต่ละฝ่ายไม่ยอมปฏิบัติตามสัญญา และเมื่อไม่มีการปฏิบัติตามสัญญาความเสียหายก็เกิดขึ้น แต่ในปัจจุบัน เมื่อความเสียหายเกิดขึ้นแล้วจึงสามารถฟ้องร้องเป็นคดีได้ตามมาตรา 55 เพราะกรณีถือว่าเป็นข้อพิพาท เกิดความเสียหายจึงสามารถนำคดีขึ้นสู่ศาลได้ แต่ถ้าวินิจฉัยเกิดความเสียหายดังกล่าวแล้วนั้นก็เป็นการที่มีความเสียหายเกิดขึ้นแล้วถึงมารับรองสิทธิ บทบาทของศาลก็มิได้เป็นการเยียวยาและป้องกันความเสียหายแต่อย่างใด เพียงแต่เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นแล้วตัดสินให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเป็นผู้รับผิดชอบเท่านั้น

บทบาทของศาลควรจะต้องป้องกันความเสียหาย โดยศาลควรมีบทบาทตั้งแต่เริ่มโต้แย้งสิทธิตามสัญญา เพราะเมื่อศาลได้เข้าไปมีบทบาทในเรื่องดังกล่าวแล้ว ทุกฝ่ายรู้ถึงสิทธิหน้าที่ของตนแล้วก็สามารถทำให้แต่ละฝ่ายบรรเทาความเสียหายลงได้ เช่น อาจมีการบอกเลิกสัญญาโดยยอมชดเชยค่าเสียหายกันตั้งแต่ต้น เพราะถ้าผูกพันต่อไปความเสียหายก็ย่อมจะเพิ่มมากขึ้น หรืออีกฝ่ายที่ถูกบอกเลิกสัญญาตั้งแต่ต้นย่อมมีโอกาที่จะหาคู่สัญญาใหม่ดีกว่าการที่จะต้องผูกพันกับคู่สัญญาเดิมที่มีการโต้แย้งกัน ประกอบกับศาลเองก็มีนโยบายที่จะนำคู่กรณีในเรื่องที่มีการโต้แย้งสิทธิคดีข้อพิพาทอย่างเป็นมิตร โดยปัจจุบันศาลได้มีมาตรการการไกล่เกลี่ย

ข้อพิพาทในศาลอยู่แล้ว ซึ่งถ้าหากว่ามีการไกล่เกลี่ยตั้งแต่ต้นก่อนมีความเสียหายเกิดขึ้น กรณีจึงเป็นเรื่องที่สามารถกระทำได้ง่ายกว่าการที่เกิดมีข้อพิพาทแล้ว และมีความเสียหายเกิดขึ้นแล้ว ดังนั้นมาตรการไกล่เกลี่ยในปัจจุบันของศาลหมายความว่า จะต้องมียข้อพิพาทแล้ว มีการเรียกค่าเสียหายกันแล้ว ฟ้องศาลเป็นคดีความ แล้วจึงไกล่เกลี่ย เมื่อศาลมีนโยบายในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ศาลก็ควรที่จะมีบทบาทตั้งแต่ต้น กล่าวคือเมื่อมีการเริ่มโต้เถียงกันในข้อสัญญา ศาลก็สามารถที่จะไกล่เกลี่ยได้ คือเมื่อเริ่มมีข้อโต้เถียงในเรื่องสัญญาก็ได้มีการไกล่เกลี่ยตั้งแต่ต้น และเมื่อมีการไกล่เกลี่ยกันแล้ว ก็อาจจะมีการแก้ไขข้อสัญญาให้มีความชัดเจนมากขึ้น เมื่อทุกฝ่ายเข้าใจชัดเจนในข้อสัญญาแล้ว คู่สัญญาทุกฝ่ายก็เต็มใจที่จะปฏิบัติตามสัญญา เพราะกรณียังไม่เกิดความเสียหายต่างฝ่ายต่างก็ยังไม่มีความเสียหายเกิดขึ้นเพียงแต่มีการโต้แย้งกัน หรือกรณียังไม่มียข้อโต้แย้งสิทธิ แต่คู่สัญญาเกิดสงสัยในถ้อยคำในสัญญาว่ามีความหมายแท้จริงอย่างไร เช่นนี้ คู่สัญญาจะนัดติมาขอให้ศาลอธิบายและชี้ขาดความหมายของสัญญานั้น หรือหากบุคคลใดสงสัยว่าเอกสารใดเป็นเอกสารแท้จริงถูกต้องหรือไม่ จะนัดติมาสู่ศาลให้ชี้ขาดถึงความถูกต้องแท้จริงแห่งเอกสารนั้น ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้เรียกว่า การขอให้ศาลมีคำสั่งแสดงสิทธิในทางแพ่งของบุคคล (declaratory judgment) ซึ่งมีกฎหมายของต่างประเทศบางประเทศบัญญัติให้กระทำได้ เช่น อังกฤษ อเมริกา เยอรมัน เป็นต้น ซึ่งเป็นปัญหาที่คิดว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของเราสมควรจะมีบทบัญญัติให้ศาลมีอำนาจสั่งแสดงสิทธิในทางแพ่งของบุคคล เช่น ในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของบางประเทศหรือไม่ ดังนั้นจึงเห็นควรที่จะทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ declaratory judgment เพื่อหาข้อสรุปว่าควรนำมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทยหรือไม่อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

1. เพื่อศึกษาน เรื่องการเสนอคดีเพื่อขอให้ศาลรับรองสิทธิทางแพ่งที่เป็นอยู่ ณ ปัจจุบันได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับปัญหาในเรื่องการใช้สิทธิในทางศาลว่าอย่างไร เนื่องจากตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้วางหลักเกณฑ์ในเรื่องที่ บุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาลโดยมิได้ระบุไว้โดยชัดเจนว่า การที่จะใช้สิทธิทางศาลนั้น ต้องใช้สิทธิโดยมากกฎหมายรองรับ หรือสนับสนุนไว้โดยแจ้งชัดหรือไม่

2. เพื่อศึกษาถึงแนวคำพิพากษาฎีกาที่วางหลักเกณฑ์ในเรื่องของการที่บุคคลจะต้องใช้สิทธิทางศาล เพื่อให้ทราบถึงแนวทางคำพิพากษาของศาลไทยที่ดีความคำว่า "สิทธิทางศาล" นั้นหมายถึงสิทธิประเภทใดบ้าง

3. เพื่อศึกษาแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในเรื่องการใช้สิทธิทางศาลที่มีข้อบกพร่อง โดยอาศัยหลักในเรื่อง การขอให้ศาลมีคำสั่งแสดงสิทธิในทางแพ่งของบุคคล หรือหลัก declaratory judgment

4. เพื่อศึกษาถึงลักษณะ หรือคุณสมบัติที่แน่นอนชัดเจนของหลัก declaratory judgment และเพื่อนำหลักนั้นมาศึกษา เป็นแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายของไทยให้มีความเหมาะสมกับสภาพของสังคมในปัจจุบัน

5. เพื่อศึกษาเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยให้หลักเกณฑ์ในเรื่องการใช้สิทธิทางศาล มีความชัดเจน สามารถนำผลของการศึกษาวิจัยไปพัฒนาปรับปรุงกฎหมายในเรื่องนี้ได้

ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

1. ศึกษาถึงหลักเกณฑ์ทางกฎหมายในปัญหาเรื่องการใช้สิทธิทางศาลของประเทศไทย โดยเปรียบเทียบกับ กฎหมาย Common Law ว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร

2. ศึกษาและวิเคราะห์ถึงลักษณะการใช้สิทธิทางศาลตามแนวคำพิพากษาฎีกาของไทย โดยเปรียบเทียบกับหลัก declaratory judgment ในกฎหมาย Common Law

3. ศึกษาถึงแนวทางในการกำหนดแนวทางของการเสนอคดีต่อศาลในเรื่องของการใช้สิทธิทางศาลให้มีความชัดเจนและเหมาะสมต่อไป

วิธีการศึกษาวิจัย

เป็นการวิจัยเอกสาร โดยศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ บทความ คานรรายกกฎหมาย ตลอดจนตัวบทกฎหมาย และคำพิพากษาของศาล ทั้งของไทยและของต่างประเทศ แล้วนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบหาข้อสรุป

สมมติฐานของการศึกษาวิจัย

ปัจจุบันประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 55 กำหนดให้การนำคดีขึ้นสู่ศาลสามารถทำได้ในสองกรณี คือ กรณีแรกเป็นกรณีที่มีการโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใด ๆ ตามกฎหมายแพ่ง และกรณีที่สองเป็นกรณีที่บุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาล เฉพาะกรณีที่บุคคลจะต้องใช้สิทธิทางศาลอันเป็นกรณีคดีไม่มีข้อพิพาทนั้น ตามแนวคำพิพากษาฎีกาของไทยตีความไว้ว่า จะต้องเป็นการใช้สิทธิตามที่กฎหมายสารบัญญัติกำหนดไว้เท่านั้น ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศโดยเฉพาะในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกาจะมีหลักกฎหมายที่เรียกว่า declaratory judgment หรือคำพิพากษาแสดงสิทธิของคู่ความ ซึ่งหลักนี้จะนำให้อำนาจศาลที่จะใช้ดุลพินิจในการที่จะมีคำสั่งแสดงสิทธิในทางแพ่งของบุคคล แม้ว่ากรณีนั้นไม่มีกฎหมายสารบัญญัติกำหนดสิทธิให้ก็ตาม ปัญหาที่น่าวิเคราะห์ก็คือ การตีความประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 นั้น เป็นการจำกัดสิทธิในการเสนอคดีแพ่งขึ้นสู่ศาล กล่าวคือต้องเป็นกรณีเฉพาะที่มีกฎหมายสารบัญญัติกำหนดไว้ แต่เนื่องจากสภาพปัญหาในสังคมไทยปัจจุบันมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น การตีความอย่างแคบดังกล่าวจึงไม่สามารถรองรับต่อปัญหาที่เกิดขึ้นและอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลได้ จึงขอเสนอแนะว่าควรนำหลัก declaratory judgment มาศึกษาเพื่อปรับใช้กับกฎหมายไทย ทั้งนี้เพื่อเยียวยาความเสียหายของบุคคลและเป็นการตีความกฎหมายให้กว้างขึ้น เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงปัญหาและข้อบกพร่องในการใช้สิทธิทางศาลของไทยในปัจจุบัน
2. เพื่อให้มีการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในเรื่องการใช้สิทธิทางศาลของไทย
3. เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากฎหมายในเรื่องการใช้สิทธิทางศาลให้เหมาะสม

กับสภาพสังคมไทยต่อไป